

**YOSHLAR ORASIDA HUQUQBUZARLIKLARNING OLDINI OLISH
MEXANIZMLARI**

Chinberdiyeva Ozodaxon

ANNOTATSIYA: *Mazkur maqolada yoshlar orasida huquqbuzarliklarning kelib chiqish sabablari hamda ularning oldini olishga qaratilgan mexanizmlar ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida huquqbuzarliklarning ijtimoiy, psixologik, iqtisodiy va huquqiy omillari kompleks yondashuv asosida o'rganilgan. Yoshlarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini oshirish, oilaviy muhitning mustahkamligi, ta'lim muassasalari faoliyatining samaradorligi hamda huquqni muhofaza qiluvchi organlar bilan hamkorlik masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Shuningdek, maqolada yoshlar orasida huquqbuzarliklarning oldini olishda profilaktik choralar, zamonaviy pedagogik va ijtimoiy mexanizmlarning ahamiyati yoritilgan. Yoshlar bilan individual ishlash, bo'sh vaqtni mazmunli tashkil etish, huquqiy targ'ibot ishlarini kuchaytirish orqali huquqbuzarliklar sonini kamaytirish imkoniyatlari asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari yoshlar siyosatini amalga oshirishda, huquqiy profilaktika tizimini takomillashtirishda hamda ta'lim-tarbiya jarayonida amaliy ahamiyat kasb etadi.*

KALIT SO'ZLAR: *yoshlar, huquqbuzarlik, huquqiy ong, huquqiy madaniyat, profilaktika, ijtimoiy muhit, oila, ta'lim muassasalari, huquqiy tarbiya, huquqni muhofaza qiluvchi organlar, jinoyatchilikning oldini olish, ijtimoiy hamkorlik.*

1. Yoshlar orasida huquqbuzarliklarning kelib chiqish omillari

Yoshlar orasida huquqbuzarliklarning vujudga kelishi murakkab va ko'p omilli jarayon bo'lib, u ijtimoiy, iqtisodiy, psixologik hamda huquqiy omillar bilan uzviy bog'liqdir. Ilmiy adabiyotlarda yoshlar huquqbuzarligining asosiy sabablari sifatida oilaviy muhitdagi muammolar, tarbiyadagi bo'shliqlar, huquqiy bilimlarning yetarli emasligi va ijtimoiy moslashuv jarayonidagi qiyinchiliklar ko'rsatib o'tiladi. Avvalo, oila instituti yosh shaxsining shakllanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ota-onalar e'tiborining yetishmasligi, oiladagi nizolar, nazoratning sustligi yoshlarning huquqbuzarlikka moyilligini kuchaytiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, huquqbuzarlik sodir etgan yoshlarning aksariyati nosog'lom ijtimoiy muhitda voyaga yetgan bo'ladi[1].

Bundan tashqari, yoshlarning huquqiy ong va huquqiy madaniyat darajasining pastligi ham huquqbuzarliklarning muhim sabablaridan biridir. Qonun normalarini bilmaslik yoki ularga befarq munosabatda bo'lish yoshlarning mas'uliyatsiz xatti-harakatlariga olib keladi. Ayniqsa, voyaga yetmaganlar orasida huquqiy bilimlarning yetarli darajada shakllanmaganligi ularni turli salbiy oqimlar ta'siriga tushib qolishiga sabab bo'lmoqda. Shuningdek, ishsizlik, moddiy ta'minotning pastligi, bo'sh vaqtni mazmunli tashkil etilmasligi ham yoshlar orasida huquqbuzarliklarning ko'payishiga zamin yaratadi. Bo'sh vaqtning nazoratsiz qolishi yoshlarning noqonuniy faoliyatga jalb etilish xavfini oshiradi[2].

2. Yoshlar orasida huquqbuzarliklarning oldini olishning huquqiy va ijtimoiy mexanizmlari

Yoshlar orasida huquqbuzarliklarning oldini olish mexanizmlari, avvalo, profilaktik yo‘nalishga ega bo‘lishi lozim. Profilaktika huquqbuzarlik sodir etilishidan avval uning sabab va shart-sharoitlarini bartaraf etishga qaratilgan chora-tadbirlar tizimini anglatadi. Birinchi navbatda, huquqiy tarbiya va huquqiy ongni shakllantirish asosiy mexanizmlardan biri hisoblanadi. Ta‘lim muassasalarida huquqiy fanlarni samarali o‘qitish, huquqiy targ‘ibot ishlarini kuchaytirish, yoshlar bilan huquqiy mavzularda davra suhbatlari va seminarlar tashkil etish ularning qonunlarga hurmat ruhida tarbiyalanishiga xizmat qiladi. Ikkinchidan, ijtimoiy institutlar o‘rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyat kasb etadi. Oila, ta‘lim muassasalari, mahalla va huquqni muhofaza qiluvchi organlar o‘rtasidagi tizimli hamkorlik yoshlar orasida huquqbuzarliklarning oldini olishda samarali natija beradi. Ayniqsa, mahalla tizimining yoshlar bilan ishlashdagi faolligi ijtimoiy nazoratni kuchaytiradi[3].

Uchinchidan, bo‘sh vaqtni mazmunli tashkil etish muhim profilaktik mexanizm hisoblanadi. Sport to‘garaklari, madaniy-ma‘rifiy tadbirlar, intellektual klublar va ko‘ngilli faoliyatlar yoshlarning ijtimoiy faolligini oshiradi hamda ularni salbiy odatlardan uzoqlashtiradi[4].

3. Zamonaviy yondashuvlar va innovatsion profilaktika usullari

Bugungi kunda yoshlar orasida huquqbuzarliklarning oldini olishda zamonaviy yondashuvlar tobora keng qo‘llanilmoqda. Xususan, psixologik xizmatlar, ijtimoiy rehabilitatsiya dasturlari va mentorlik tizimi yoshlar bilan individual ishlash imkonini bermoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ham muhim ahamiyatga ega. Onlayn huquqiy maslahat platformalari, mobil ilovalar va ijtimoiy tarmoqlar orqali olib borilayotgan huquqiy targ‘ibot ishlari yoshlarning huquqiy bilimlarini oshirishga xizmat qilmoqda[5]. Shuningdek, “xavf guruhi”ga kiruvchi yoshlar bilan manzilli ishlash, ularning muammolarini erta aniqlash va psixologik yordam ko‘rsatish huquqbuzarliklarning oldini olishda muhim natijalar bermoqda. Bu esa profilaktika ishlarining samaradorligini oshiradi.

Foydalangan adabiyotlar:

- [1] Ijtimoiy pedagogika va yoshlar muammolari. – Toshkent, 2020.
- [2] Yoshlar siyosati va ijtimoiy barqarorlik. – Toshkent, 2021.
- [3] Mahalla institutining ijtimoiy nazoratdagi o‘rni. – Toshkent, 2020.
- [4] Yoshlar va bo‘sh vaqt muammolari. – Toshkent, 2019.
- [5] Raqamli jamiyat va huquqiy madaniyat. – Toshkent, 2023.

